

**Peter Svetina: »NONSENS JE ZE-
LO DRUŽBENO ANGAŽIRAN«**

(Foto: Janko Rath)

»Zmeraj se mi zdi, da če kaj preizkušaš in raziskuješ, ni treba ene rešitve v nedogled ponavljati. Občutek imam, da se na tak način rezultat preveč obrabi. Zato najbrž tako skakanje v obliki sem pa tja. Ampak vedno ostaja pri vsakem avtorju ena etična, moralna, duhovna konstanta, to mislim, da že. To lažje opazujem pri drugih, do svojega literarnega dela imam slabo distanco.« To ste povedali v zadnjem intervjuju, ob lanski nominaciji za večernico. Res? Ne bi niti poskusili nakazati vaše avtorske konstante?

Hm. Mogoče čudaki. V svojem obnašanju in svojem premišljevanju so predvidljivi po navadi samo s svojo nepredvidljivostjo. In o človečnosti dosti premišlujem. In o jezikovnem izrazu.

Moj poskus »definicije« bi šel v smer »živi in pusti živeti«. Ampak seveda ne gre za neoliberalistično, bondovsko varianto, ampak za dobrohotno željo po sobivanju, po tem, da si pomagamo in naredimo življenje znosno in prijetno. Sem močno mimo usekala?

Ko sem odgovoril na prejšnje vprašanje in pogledal naslednje, sem videl, da sta najina odgovora v bistvu enaka.

Že izbira vaših junakov se zdi signifikantna. Niso ravno najpogostejše oziroma najbolj literarno izrabljene živalske vrste, nasprotno, parkrat sem morala prav preveriti, za kakšno žival gre. Je narobe, če to počlovečim kot opozorilo na obstrance, vseh sort čudake?

Po mojem gre prav za to, ja. In še, da ima vsak svoje ime. To se mi zdi pomembno. Družbeni status in človeško čaščenje sta v bistvu manj pomembna.

Sprašujem se, ali bi vaš postopek boljše označili s terminom potujitev ali pa gre za ravno nasprotno. Potujitev je, če znani svet popišemo, kot da ga prvič vidimo, seveda zato, da bi ga zares videli. Vi pa v bistvu neznani svet popisujete kot domač?

Pa saj ni tako neznan ta svet. Mislim, živali, ki jih bralec ne pozna, že. Ampak če so to čudaki ali pa nečudaki, ki živijo okrog nas, pa jih samo ne opazimo, potem je to kar naš zelo bližnji svet. Malo pogledaš okrog pa vidiš enega možaka na ulici, ki hodi silno počasi, zares počasi. In se ustavlja pri grmovju in trga posamezne liste, zdi se, kot da jih doma zbira. Ali pa otroka, ki vadi v parku gimnastične elemente. Pa ga prav nič ne moti, ko ga drugi gledajo. Pri čudaštvu je velik razpon: od »skoraj normalen« do »čisto čuden«. V bistvu je pa tako, da je malo čudaški vsak, ki se ne obnaša in ne dela čisto tako, kot okolje od njega pričakuje. Mogoče je ta svet lahko neznan. Ampak neznan je bolj zato, ker smo navajeni ravnati po pričakovanjih okolice. Poleti sem se pogovarjal z otroki in sem jih vprašal, ali poznajo kakšne čudake. Jih poznajo. To je dober znak. Ker če čudakov ni več, potem to ne pomeni, da čudakov ni, ampak samo, da jim ne pustimo živeti med nami.

Lani ste kot strokovnjak za mladinsko književnost sodelovali na simpoziju v

okviru Očesa besede na temo nonsens v mladinski literaturi. Nonsens postaja neobhoden pojem tudi pri označevanju vaše literature, se zdi. Tukaj vam pa ne morem dovoliti distance, naj profesor Peter Svetina, prosim, pomaga definirati nonsens v literaturi Petra Svetine. Težka bo. Peljem se v službo pa opazim, da je pred Kotmaro vasjo sneg podrli postajo, kjer šolarji vstopajo v avtobus. Streha visi: trije stebrički še stojijo, eden je polomljen, štirikapna streha se je nagnila. In potem med vožnjo na fakulteto v svoji glavi pripeljem pod tisti stebriček ježevca Helgeja, on se že od nečakove prošnje, naj napravim besedilo za kak strip, mota zadaj nekje v zatilju. Ampak samo Helge, ker je ježevce, je premalo, ni dovolj visok. Je zato treba poklicati še druge. In pridejo. In ker se na postaji čaka avtobus, pride mimo fazan, ta tako smešno hodi, no, smešno pravzaprav teče: teče na tak način, kot da med preplahom noče zgubiti svojega dostojanstva in ima glavo ves čas pokonci. In potem se to sestavi v zgodbo. Dvanajst delov je, ker ima zdaj postaja z živimi podporniki skupaj dvanajst delov. Ekola. Kako naj na vse to zdaj gledam kot na nonsens in še z distance povrh, ko pa točno vem, kje je avtobusna postaja, ko točno vem, kako se je reč zgodila?

Vprašanje za pisatelja ali strokovnjaka: je mogoče nonsens razumeti kot beg od racionalnosti, hiperracionalnosti, ker ta človeštva pač ni naredila boljšega in srečnejšega? (Vaši junaki seveda niso neumni, samo njihova kavzalna logika je manj premočrtna, bi človek rekel.) Po mojem nonsens nikakor ni beg. Nonsens je po mojem zelo družbeno angažiran. Samo je treba ta angažma prepoznati. V nonsensu so običajne reči samo zelo povečane ali pa pomanjšane. Če opazuje človek v takem tekstu medsebojne odnose, čustva, vrednote, da skratka ne razume vsega dobesedno (za

dobesedno poimenovanje se pa nonsens kamuflira), bo opazil, da nonsens zelo v bistvo opisuje svet. In logika, za katero rečemo, da ni kavzalna, samo pomeni, da ni po običajni človeški pameti, da ni običajno izkustvena. Nonsens je po mojem igrača samo na prvi pogled.

Na simpoziju ste govorili o plodnih obdobjih za nonsens literaturo, zlasti avantgardah in modernizmu. Kako se mu godi danes? Je rezerviran bolj za otroško literaturo?

Prav časi avantgard so časi, ko se družbena refleksija izraža skozi vsakovrsten jezikovni izraz. In časi avantgard so po navadi časi družbenega nemira, takega ali drugačnega. Časi artikuliranega nonsensa so pa najbrž družbeno mirnejši časi, nonsens ubeseduje bolj nemir pod gladino. Zdajle premišlujem, da se je to dvoje pri nas mogoče prekrilo. In naj se še tako čudno sliši, ampak po mojem nonsens v takih časih in v takih družbah, kot je naša, reči spravlja v red. Nonsensa po mojem pri nas ni veliko, ne v literaturi za odrasle ne v otroški literaturi, bolj je to najbrž afiniteta kakega posameznega avtorja.

Če ga je vendarle malo več v otroški literaturi, zakaj? Ker so otroci še bolj odprti za različne logike?

Otroci so odprti za vsako reč, če jim doma ne postavijo na tla dva krat dva metra velikega tepiha in rečejo, da se lahko samo tam igrajo, ker bo sicer po stanovanju preveč razmetano.

Najbrž poznate veliko konkretnih mladih bralcev, navsezadnje jim tudi predstavljate svojo literaturo. Kako odprti so za takšne literarne svetove in za literarne svetove sploh?

Pred poletjem sem bil na ljubljanski šoli, kjer sem otrokom bral pravljico o tem, kako je gospod Feliks tekmoval s kolesom. Zadnji štarta, sploh se ni mislil

udeležiti tekmovanja, pa mu en študent posodi dedovo kolo. No, gospod Feliks divje vozi in pripelje na vodilno mesto. Ampak zmaga te sorte ga ne zanima. Ko zagleda jezero, ustavi, vsi zdrvijo mimo, on se gre pa kopat. Zmaga je, da je dedovo kolo zdržalo tako divjo vožnjo. No, mi reče knjižničarka po nastopu: A ste videli, kako so otroci navijali? A ste videli, kako so učiteljice držale pesti? Nisem videl, to zmeraj spregledam, ker moram gledati v liste. Eh. Ampak: konec jih ni razočaral. Zmaga, ki, po običajno človeško gledano, ni zmaga, jih ni razočarala. Začeli so komentirati, da je lahko zmaga tudi kakšna drugačna zmaga. To liko o odprtosti za literarne svetove. Pri malo bolj čudaških ježevcih in nilskih konjih pa, včasih kak tekstič preberem, se nasmehnejo. Ampak mislim, da je take sorte branje bolj za tiho branje in za ponotranjen nasmeh.

Alica v čudežni deželi, ki velja za kanon nonsens literature, je najljubša knjiga predvsem odraslih bralcev. (Že res, da to velja za marsikatero zares dobro knjigo za otroke, ampak za Alico pa prav posebej.) Tudi vaše Ježevce si skoraj lažje predstavljam na nočnih omaricah odraslih bralcev. Imate že kakšne informacije o »rabi« knjige?

Prav nobene. Je pa res, da na sploh bolj malo vem, kako se jim, knjigam, godi, če mi kdo posebej ne pove. Ali pa če mi otroci pri kakšnem branju dajo vedeti, da so kakšno knjigo že prebrali.

Med zadovoljnimi eksistencami v knjigi – takimi, ki gredo na dopust, takimi, ki s pomočjo prijateljev srečno pripelejo domov sebe in bicikel, ali takimi, ki zmagajo v oddaji Vsak špas ima svoj kratek čas s stavkom »To je bil moj dan ljubezni« (to zadnje je fazan) – najdemo tudi enega nesrečnika, in to črička, ki bi kar pomendral cel svet okoli sebe oziroma pod seboj, od mravljičice do slona.

Ampak druge živali se, prav po urniku, izmenjujejo kot psihoterapevti, da ga držijo pokonci. Kako, zakaj se vam je pa ta pregovorni znanilec veselja do življenja prikradel v knjigo? Je naključje, da v tem dobrohotnem nonsens svetu prav on ne vidi smisla?

V Celovcu je vsak začetek avgusta keramičarski sejem. In pridejo keramičarji iz Avstrije, Slovenije, Italije, Španije, Nemčije, Litve, kaj vem, od kod še. Sem si že pred časom rekel, da si bom vsako leto kupil kakšen majhen keramični kipec. Tako sem si pred nekaj leti kupil črička, ki vpije na vsa usta. Čisto je stegnjen, lahko, da je neznansko vesel, pa tako vpije, mogoče ga je pa groza. Takega sem ga doživel jaz: grotesknega v svoji mali grozi, ki je pravzaprav lahko groza kogar koli. Tega črička sem imel v mislih, ko sem črička postavil v zgodbice. Lepo pri literaturi je pa to, da bralec vidi tisto, česar avtor ni imel v mislih. To so take mogoče naključne, mogoče pa nezavedne, ampak zanalaščne poteze, ki naredijo tekst lahko bolj sočen.

Petra Vidali

Večer, 24. september 2016, str. 4

Nataša Konc Lorenzutti:
»LJUBEZEN DO BRANJA SE ROJEVA V DRUŽINI«

Niko, štiriletno deklico, zanima, kdaj bo lahko ona glavna. Najbrž je to normalna otroška želja, sploh če nisi edinec in ni vse prilagojeno tebi. Ampak to seveda niso zgodbe o prikrajšanosti najmlajšega otroka v veliki družini, temveč o bogastvu, ki ga otroku daje takšno odraščanje. Se strinjate?

Seveda se strinjam. Je pa najmlajši otrok tudi za kaj prikrajšan, recimo za otroka,